

## ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**ЗАГУРСЬКИЙ Д.О.**, магістрант

Науковий керівник – **ВАРЧЕНКО О.О.**, доктор філософії

*Білоцерківський національний аграрний університет*

Систематизовано досвід зарубіжних країн у формуванні джерел фінансування територіальних громад та визначено напрями його використання у вітчизняній практиці. Охарактеризовано джерела формування власних і позикових фінансових ресурсів, а також інструмент досягнення збалансованості місцевих бюджетів територіальних одиниць - міждержавні трансферти. Наголошено, що дієвим інструментом у формуванні бюджетів територіальних громад є державно-приватне партнерство.

**Ключові слова:** територіальна громада, джерела формування фінансових ресурсів, державно-приватне партнерство.

Узагальнення наукової літератури дозволило зробити висновок, що на практиці, окрім джерела надходження бюджетних ресурсів з метою фінансового забезпечення потреб територіальних громад, залучаються інвестиційні кошти приватних структур, гранти міжнародних організацій та фонду ДФРР. Це зумовлено тим, що більшість об'єднаних територіальних громад в умовах війни неспроможні самостійно здійснювати фінансування проєктів щодо відновлення і розвитку соціальної інфраструктури. Одним із дієвих інструментів у цьому напрямі може стати державно-приватне партнерство (ДПП), у використанні якого органи місцевого самоврядування мають підвищений інтерес [1].

Розглянемо зарубіжну практику фінансування соціально-економічного розвитку територій. Як зазначає дослідник Кульчицька Н. [2, с.72], що на сьогодні можна виділити такі моделі: Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія – місцеві податки становлять від 10% до 20% ВВП і 20–50% усіх податків у державі; Італія, Франція, Іспанія – місцеві податки становлять 4–6% ВВП і близько 20% усіх податків; 3) Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща – місцеві податки складають 1–2% ВВП і близько 4–5% усіх податків.

Вважаємо, що заслуговує на увагу вітчизняної практики зарубіжні підходи до фінансового збалансування місцевих бюджетів. Так, у більшості країн світу доходи місцеві бюджетів складаються за такими джерелами: власні доходи, які включають місцеві податки і збори, штрафи, доходи від управління майном, доходи від іншої економічної діяльності, відсотки від загальнодержавних податків, добровільні пожертвування, отримані місцевими органами кредити і позики; трансферти з інших бюджетів у формі фінансової допомоги.

Зазначимо, що власні доходи місцевих бюджетів у таких країнах як Чехія, Естонія та Литва у більшості створюються на основі відрахувань від загальнодержавних податків. У свою чергу, у Фінляндії переважають грошові кошти (більше половини), що надходять від державних підприємств з надання населенню комунальних послуг, а у Швеції, Франції, Португалії, Німеччині, власні доходи територій переважно формуються за рахунок місцевих податків. Щодо практики США більша частка доходів міст формується за рахунок місцевих податків на нерухомість, прибуткових податків, податку з продажів [2].

Цікавим є досвід Франції в аспекті місцевої системи оподаткування, де передбачено такі види податків: поземельний податок на будівлі, територіальний податок з підприємств, податок на незабудовану землю та податок на житло. Окрім цього додатковим джерелом фінансового забезпечення місцевих бюджетів є дохід від успадкованого майна [3]. Вважаємо, що заслуговує на увагу також досвід Німеччини, де передбачено право громад визначати місцеві податки, які можуть відрізняються від податків, встановлених федеральними землями, брати участь у розподілі податків, отримувати суми відрахувань від прибуткового податку, податку з обороту,

передбачених на державному рівні [4]. Так, доходи бюджетів громад формуються на основі поземельного податку, промислового податку, надходжень від оподаткування споживчих товарів.

Дещо інша ситуація спостерігається в Данії та Фінляндії, де до бюджету територіальної одиниці надходять прямі податки з доходів фізичних осіб, прибутку підприємств, а в Бельгії, Франції, Німеччини, Італії та Іспанії – непрямі податки на товари, оборот з продажу [5; 6].

Одним із інструментів досягнення збалансованості місцевих бюджетів територіальних одиниць є міжбюджетні трансферти. Зазначимо, що найбільш поширеними трансфертами є гранти, субсидії, цільові трансферти. Зарубіжна практика сформувала два підходи до передавання фінансових ресурсів від одного рівня влади до іншого – поділ доходів та система грантів [7]. Так, розподіл доходів між бюджетами різних рівнів проводиться на основі поділу бази оподаткування або шляхом централізації податкового надходження на певному рівні та його подальший розподіл.

Отже, спеціальні субсидії (гранти) розглядають як міжбюджетні трансферти, які передбачають інтеграцію вертикальних і горизонтальних зовнішніх впливів. У США поширені спеціальні гранти, які виділяються як допомога загального призначення з метою нарощення дохідної частини бюджету. Водночас, трансферти у Великобританії складають половину доходів місцевого бюджету, є цільовими грантами на виконання визначених завдань, а також дотації на фінансування поточних видатків.

Серед джерел формування бюджетів адміністративно-територіальних формувань, які поширені у практиці Великобританії, Нідерландах, Греції, Словенії, слід виділити гранти з державного бюджету. Цікавою є такою ситуація у Німеччині, де у західній частині країни бюджети територіальних одиниць формуються в основному за рахунок власних доходів, а в східній частині – за рахунок трансфертів. Водночас, в Італії формують фонди дотацій та цільових субсидій, які в подальшому розподіляють між бюджетами різних рівнів, величина яких визначається розміром території, чисельністю населення, рівнем безробіття й міграції [2]. Отже, у зарубіжній практиці використовуються різні підходи до вирівнювання податкового потенціалу та бюджетного забезпечення на основі використання інструментів міжбюджетного регулювання.

Розглянемо ще один інструмент у формуванні фінансового забезпечення розвитку територіальних громад – державно-приватне партнерство (ДПП). Даний підхід є також поширеним у світовій практиці з метою реалізації інфраструктурних, соціальних та екологічних проєктів. Так, в Іспанії, Канаді та Великобританії цей інструмент поширений у сфері будівництва шкіл, лікарень, автомобільних доріг тощо, а в Німеччині приватні інвестиції спрямовуються у наукові дослідження [7]. Очевидно, що використання інструменту ДПП надає місцевому самоврядуванню надавати населенню громади можливість користуватися благами колективного користування, зберігаючи контроль за об'єктами інфраструктури. Зарубіжна практика доводить, що на принципах державно-приватного партнерства необхідно впроваджувати лише 10–15% економічно привабливих проєктів, що забезпечить збалансування ризиків між державним і приватним партнерами.

Узагальнення досвіду фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в економічно розвинених країнах дозволяє зробити висновок про те, що він може бути використаним в Україні. Однак, із врахуванням повномасштабної війни ці інструменти вимагають стабільних умов для їх реалізації. Цю думку можна пояснити тим, що можливим джерелом формування фінансових ресурсів фінансово неспроможних територіальних громад є залучені кошти. Зокрема, у розвинених країн поширена практика використання безоблігаційних й облігаційних позик, місцеві гарантії, кредити міжнародних фінансових організацій. У зарубіжній практиці муніципалітети часто вдаються до безоблігаційних позик, які залучаються на засадах строковості, платності та поворотності і, як правило, спрямовуються на створення чи оновлення об'єктів довготривалого користування.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набувають гранти, технічна допомога, благодійні внески у фінансуванні інфраструктурних проєктів територіальних громад, надання яких передбачено на безповоротній та безоплатній основі урядами іноземних держав та міжнародних організацій. Вважаємо, що в роки повоєнного відновлення це джерело стане

пріоритетним у формуванні бюджетів територіальних громад особливо окупованих і прифронтових територій країни.

#### Список використаних джерел:

1. Козар Ю. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 4. С. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-4-173-179
2. Kulchytska Nadia. Foreign Experience of Financial Support of Municipal Education and Possibilities of Its Adaptation to Domestic Realities. Herald of Economics, 2020. №.3(97). Pp. 69-85, <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.03.069>
3. Tidiane Ly, Sonia Paty. Local Taxation and Tax Base Mobility: Evidence from the French business tax reform. URL: <https://shs.hal.science/halshs-01812611v2/document>
4. Buettner Thiess, Holm-hadulla Frédéric. Fiscal equalization: the case of German municipalities. URL: <https://www.ifo.de/DocDL/dicereport108-forum3.pdf>
5. Supera-Markowska Maria. The spanish tax system and tax policy in Spain in the context of the COVID-19. Journal of Finance and Financial Law, 2022. Pp.35-49.
6. Головатюк, Ю. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних змін: уроки для України. Ефективність державного управління, 2023. (66). С. 47–61. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233444>
7. Метеленко Н.Г, Попова А. О. Джерела фінансування відновлення територіальних громад: впровадження вітчизняних та зарубіжних практик. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7aaf3a7a-5c05-4215-9b23-7d0de9a9e8fe/content>

УДК 005.334:338.124.4

## ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**БУЗЕВСЬКА Н.О.**, магістрантка

Науковий керівник - **ВАРЧЕНКО О.М.** д.е.н., професор

*Білоцерківський національний аграрний університет*

У статті розглянуто особливості формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств та зроблено висновок про необхідність формування системи управління ними. Окреслено складові системи управління фінансовими результатами підприємства: системи і методи аналізу прибутку; системи і методи планування прибутку; системи і методи внутрішнього контролю. Одним із обов'язкових елементів системи управління фінансовими результатами підприємства є організація обліку доходів і фінансових результатів діяльності.

**Ключові слова:** сільськогосподарські підприємства, система управління, фінансові результати.

Формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах має свої особливості у зв'язку зі специфікою виробничо-господарської діяльності, а тому специфіка формування фінансових результатів у сільському господарстві впливають із самого визначення поняття «сільськогосподарська діяльність». Згідно з П(С)БО 30, сільськогосподарська діяльність – це процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів.

Фактичний розмір доходу (витрат) від первісного визнання достовірно визначити можливо лише в кінці року. Це зумовлено тим, що на момент первісного визнання підприємство не може відобразити всіх витрат, пов'язаних із біологічною трансформацією